

Δ' ΕΠΕΙΣΟΔΙΟ

ΣΤΙΧΟΙ 801-943 (ΑΠΟ ΜΕΤΑΦΡΑΣΗ)

Στ.801-882

Στ.810-814: Τα στοιχεία που προκαλούν το θρήνο της Αντιγόνης είναι: α) ότι ενταφιάζεται ζωντανή και β) ότι δε γεύτηκε τις χαρές του γάμου.

Στ.817-822: Ο χορός προσπαθεί να παρηγορήσει την Αντιγόνη λέγοντας:

- α) ότι πεθαίνει ξακουστή και παινεμένη
- β) ότι πεθαίνει υγιέστατη και μ' όλη την ομορφιά της
- γ) ότι πεθαίνει για πράξη που επέλεξε μόνη της ενσυνείδητα
- δ) ότι αυτή μόνη απ' όλους τους θνητούς ενταφιάζεται ζωντανή.

Απ' όλα τα κίνητρα που πρόβαλε η Αντιγόνη για την πράξη της, ο Χορός εκμεταλλεύεται αυτό που σχετίζεται με τη δόξα. Δεν είναι κάτι όμως που το πιστεύει πραγματικά. Δεν έχει καλύτερο τρόπο παρηγόρησης και επιστρατεύει την ιδέα της υστεροφημίας.

Στ.823-833: Οι ομοιότητες ανάμεσα στη μοίρα της Νιόβης και Αντιγόνης είναι ότι:

- α) και οι δύο έζησαν και υπέφεραν στη Θήβα
- β) όπως η Νιόβη μεταμορφώθηκε σε λίθινη στήλη, έτσι και η Αντιγόνη θα ταφεί ζωντανή σε λίθινο τύμβο.
- γ) και οι δύο γνωρίζουν την ίδια εγκατάλειψη. Η Νιόβη έχασε τα παιδιά και τον άνδρα της και η Αντιγόνη έχασε ή πρόκειται να χάσει όλα τα αγαπημένα της πρόσωπα
- δ) και οι δύο πεθαίνουν πάνω στο άνθος της ηλικίας τους.

Στ.846-851: Η Αντιγόνη θρηνεί, γιατί: α) βαδίζει στο θάνατο άκλαυτη, β) θανατώνεται με νόμους άδικους, γ) περιέρχεται σε μια νόθη κατάσταση ανάμεσα στη ζωή και το θάνατο.

Το αίτιο που προκάλεσε την παρεξήγηση ανάμεσα στο χορό και την Αντιγόνη είναι ο διαφορετικός τρόπος θεώρησης της περίπτωσης της Νιόβης. Η Αντιγόνη είδε στη Νιόβη να αντικατοπτρίζεται η δυστυχία της, ενώ ο Χορός είδε στο παράδειγμα στοιχεία που δικαιολογούν δόξα.

Στ.857-872: Οι αναφωνήσεις, οι αναστεναγμοί, οι ταραγμένες συνδέσεις των επιθέτων, τα ασύνδετα, το οξύμωρο εκφράζουν το μεγάλο πόνο που προκαλούν οι αναμνήσεις και την αγωνία του θανάτου που πνίγει την Αντιγόνη.

Η Αντιγόνη απευθύνεται κατά διαστήματα: α) στους πολίτες της πατρικής της γης, β) στην πόλη και στους άρχοντες της, γ) στο φυσικό περιβάλλον και στα άψυχα στοιχεία της πόλης και δ) στα νεκρά πρόσωπα της οικογένειάς της. Η εναλλαγή αυτή εκφράζει την προοδευτική συνείδηση της απομόνωσης και της πλήρους εγκατάλειψης.

Ο Χορός δικαιολογεί τη μοίρα της Αντιγόνης σε δύο φάσεις:

α) την αποδίδει στην υπέρμετρη τόλμη, το θράσος, που την οδήγησε σε μια πράξη που καταλύει τους νόμους της Πολιτείας, που προστατεύονται από τη Δίκη. Αυτή έκανε την οικογενειακή κατάρα να ενεργοποιηθεί και να ξαναζήσει στο πρόσωπό της.

β) πιστεύει πως η απόδοση νεκρικών τιμών στον αδελφό της είναι πράξη ευσέβειας, αλλά προσθέτει πως ο άρχοντας, ως φορέας της εξουσίας, είναι υποχρεωμένος να διασφαλίσει αυτήν και να υπερασπίσει τους νόμους.

Η αξιολόγηση αυτή της πράξης της Αντιγόνης από το Χορό ενδεχομένως θα έβρισκε ανταπόκριση σε πολλούς θεατές. Η έκβαση όμως του έργου δείχνει πως ο Σοφοκλής δε συμφωνεί με τη θέση του Χορού. Προφανώς έβαλε το Χορό να βλέπει έτσι τα πράγματα, για να δείξει τις δυνάμεις με τις οποίες συγκρούεται κάθε πράξη σαν της Αντιγόνης.

Στον κομμό βλέπουμε μια Αντιγόνη διαφορετική· μια πραγματική ηρωίδα, μια αληθινή γυναίκα, ευαίσθητη, θαρραλέα και σταθερή, που πάσχει, συγκλονίζεται, αλλά δε λυγίζει, δε μετανιώνει, παραμένει προσηλωμένη στο χρέος της. Επειδή η Αντιγόνη πονάει γι' αυτά που χάνει, επειδή η ζωή έχει αξία γι' αυτήν, γι' αυτό και η θυσία της είναι μεγαλύτερη. Το μεγαλείο της πράξης της μεγιστοποιεί το θαυμασμό μας. Παρ' όλο που υποφέρει, διατηρεί ακέραιη την αξιοπρέπειά της και δυσανασχετεί, όταν πιστεύει ότι ο Χορός την ειρωνεύεται. Με αυτοκυριαρχία βαδίζει προς το θάνατο, βιώνοντας και υπομένοντας την απόλυτη μοναξιά.

Ο Χορός συγκλονίζεται από το δράμα της Αντιγόνης, προσπαθεί να της συμπαρασταθεί και τη θαυμάζει. Εκπροσωπώντας, όμως, την παραδοσιακή νομιμοφροσύνη και την έννομη πράξη, στιγματίζει ταυτόχρονα τις ευθύνες της στην καταπάτηση του νόμου και την υπέρβαση του μέτρου. Ο Χορός ισορροπεί ανάμεσα στον οίκτο και τον καταλογισμό ευθυνών. Έτσι ο θεατής δεν παρασύρεται σε υπέρμετρο και ανεξέλεγκτο πόνο.

Ο δραματικός ρόλος του κομμού συνίσταται στα εξής:

α) εισάγονται νέα στοιχεία, όπως η αξιολόγηση της πράξης της Αντιγόνης,

β) καλλιεργούνται με λυρικό τρόπο ιδέες, όπως η τέλεια εγκατάλειψη της Αντιγόνης, η υστεροφημία, η κληρονομική συμφορά

γ) παρουσιάζονται με πιο έντονο τρόπο τα συναισθήματα της ηρωίδας.

ΧΑΡΑΚΤΗΡΙΣΜΟΣ ΠΡΟΣΩΠΩΝ

ΑΝΤΙΓΟΝΗ : Ο θρήνος της Αντιγόνης δείχνει τον **πόνο** και τη **θλίψη** που πλημμυρίζει την ψυχή της τη στιγμή που αποκόπτεται από τη ζωή πάνω στον ανθό της ηλικίας της. Η παρουσία του Χορού που συμερίζεται τη θλίψη της ίσως συγκρατούν κάπως την κλιμάκωση των συναισθημάτων της. Όταν όμως παρερμηνεύεται η συμπεριφορά του Χορού, ο πόνος της εντείνεται και το ύφος της γίνεται πιο παθητικό. Συνειδητοποιεί τη **μοναξιά και την εγκατάλειψη** και παραπονιέται γι' αυτό. Η στάση της Αντιγόνης είναι η φυσική στάση κάθε ανθρώπου και κοπέλας ειδικότερα που θα κρατούσε σε αυτή την περίπτωση. Παράλληλα με την ψυχική της δύναμη και τον ηρωισμό της, διαθέτει και **μια ψυχική τρυφερότητα**. Αν δε διαφαινόταν **η αδυναμία της και οι φόβοι της** τη στιγμή που οδηγείται στο θάνατο, θα ήταν κάτι αφύσικο και ο Σοφοκλής δε θα απέδιδε ολοκληρωμένα την προσωπικότητά της. Αξιοσημείωτο, τέλος, είναι πως την κοπέλα δεν τη φοβίζεται τόσο ο ίδιος ο θάνατος όσο το είδος του θανάτου, ο τρόπος με τον οποίο οδηγείται σε αυτόν και ο άνθρωπος που της τον επιβάλλει.

ΧΟΡΟΣ : Ο τρόπος που αναγγέλλει ο Χορός την εμφάνιση της Αντιγόνης στη σκηνή αντανακλά την ψυχική του κατάσταση. Οι γέροντες του Χορού χύνουν **δάκρυα συμπάθειας** για την Αντιγόνη τα οποία όμως εξαιτίας των προσωπίδων δε φαίνονται αλλά με τη βοήθεια του ρυθμού οι θεατές κατανοούν ότι οι γέροντες συμπάσχουν και κλαίνε για την Αντιγόνη. Τα δάκρυά τους είναι τα καλύτερα μαρτύρια **συμπάθειας και αγάπης προς την ηρωίδα**. Εδώ ο Χορός συμπεριφέρεται όπως ένας οποιοσδήποτε άνθρωπος που νιώθει ότι θέλει να βοηθήσει ένα συνάνθρωπό του που πάσχει. Βρίσκει τρόπους **για να δώσει θάρρος και κουράγιο** στην ταλαιπωρημένη ηρωίδα. Ο **οίκτος και η συμπάθειά του** όμως που αισθάνεται γι' αυτή εκφράζονται αδέξια.

Στ.891-894: Η Αντιγόνη, όπως κάθε τραγικός ήρωας, επειδή νιώθει απόλυτα εγκαταλειμμένη, στρέφεται προς τα στοιχεία της φύσης και τα επικαλείται σαν μάρτυρες της τύχης και της δυστυχίας της. Τέτοιου είδους επικλήσεις συμβάλλουν στην έξαρση του πάθους του τραγικού ήρωα και της σκηνής.

Στ.916-928: Η Αντιγόνη, εγκαταλειμμένη από τους ανθρώπους, πρέπει να νιώσει εγκαταλειμμένη κι από τους θεούς. Πρέπει να μείνει τελείως μόνη με τον εαυτό της. Η αίσθηση της εγκατάλειψης την οδηγεί στο δίλημμα:

– εάν οι θεοί επιδοκιμάζουν την καταδίκη της, τότε θα συνειδητοποιήσει πως έχει αμαρτήσει μετά την τιμωρία της.

– εάν οι θεοί δεν την επιδοκιμάζουν και θεωρούν τον Κρέοντα ως υπεύθυνο, τότε αυτοί να τιμωρήσουν αυτόν με τον ίδιο τρόπο που τιμωρεί κι αυτήν.

Η απέραντη θλίψη της Αντιγόνης προέρχεται όχι τόσο από τον επερχόμενο θάνατό της, όσο απ' το είδος του, την αιτία που τον προκάλεσε (πράξη ευσέβειας) και το πρόσωπο που τον επιβάλλει. Παρ' όλο που ο τρόπος που ερμηνεύει εδώ η Αντιγόνη τη στάση των θεών γεννά προς στιγμινή αμφιβολίες για την αξία της πράξης της, στην πραγματικότητα η ηρωίδα δεν παύει να πιστεύει πως η πράξη της είναι ορθή και θεάρεστη. Αυτό είναι που γεννά στην ψυχή της την ελπίδα για μια μετά θάνατο ανταπόδοση.

Στ.929-930: Το σχόλιο του χορού εκφράζει την απογοήτευσή του και τη νέκρωση της ελπίδας ότι είναι δυνατό να πάρουν άλλη τροπή τα πράγματα.

Στ.931-932: Ο Κρέων, όπως και ο Χορός, δε φαίνεται να απευθύνεται συγκεκριμένα σε κάποιο πρόσωπο της σκηνής. Ενδεχομένως να μιλά με τον ίδιο του τον εαυτό. Γενικά υπάρχει πλήρης διάσταση και έλλειψη επικοινωνίας ανάμεσα στα πρόσωπα της σκηνής.

Στ.941-943: Η Αντιγόνη θρηνεί, γιατί πεθαίνει: α) ενώ είναι η μόνη από τη βασιλική οικογένεια που ζει, β) από άνδρες κατώτερης ηθικής ποιότητας και υπόστασης και γ) για μια πράξη ευσέβειας.

ΧΑΡΑΚΤΗΡΙΣΜΟΣ ΠΡΟΣΩΠΩΝ

Η ενότητα αυτή αποτελεί **το κύκνειο άσμα της Αντιγόνης**. Καταλαβαίνει ότι έχει έρθει πλέον οριστικά το τέλος. Αρχίζει έτσι ένα δεύτερο θρήνο. Προσπαθεί να παρηγορηθεί ότι (1) **στον Άδη θα συναντήσει τα αγαπημένα της πρόσωπα** (2) **ότι έχει κάνει το χρέος της απέναντι τους και στον αδελφό της**.

Νιώθει όμως **μόνη, εγκαταλειμμένη** και κυρίως **αδικημένη** γιατί βλέπει ότι ενώ λειτούργησε βάσει των θείων νόμων, βλέπει να εγκαταλείπεται και από τους θεούς. **Τιμωρείται δηλ. για την ευσέβειά της. Εδώ βρίσκεται και το κατεξοχήν τραγικό στοιχείο.**

Νιώθει **μετέωρη** γιατί βλέπει ότι δεν υπάρχει όχι μόνο άνθρωπος αλλά ούτε πλέον και ιδέα από την οποία μπορεί να στηριχτεί. Βλέπει να κυριαρχεί το άδικο και για μια στιγμή αμφιβάλλει και για την ίδια της τη βεβαιότητα ότι έπραξε το δίκαιο. Πως γίνεται να τιμωρείται πράττοντας το δίκαιο; Ξεχύνεται όλο το πάθος της ψυχής της. Η ηρωίδα πλημμυρίζεται από **θλίψη** και **απογοήτευση**. Όχι τόσο για το θάνατό της όσο για το είδος του θανάτου της (ζωντανός ενταφιασμός), την αιτία που την προκάλεσε (πράξη ευσέβειας) αλλά και το ποιος τον επιβάλλει. Πιστεύει ότι η πράξη της είναι θεάρεστη και σωστή και ελπίζει ότι θα δικαιωθεί τουλάχιστον στον κάτω κόσμο.

Επιφανειακά μπορεί η Αντιγόνη στον κομμό να φαίνεται ότι είναι συγχυσμένη πνευματικά, να έχει νεφελωμένη σκέψη χωρίς να έχει εμπιστοσύνη στον εαυτό της. Στο τέλος μάλιστα φαίνεται και κάπως υβριστική και απέναντι στους θεούς. Ουσιαστικά όμως η ηρωίδα **μένει συνεπής στις αρχές** της και όπως παρατηρεί και ο Χορός εξακολουθεί να είναι η ίδια. Παρουσιάζεται πικραμένη και απογοητευμένη αλλά σίγουρα δεν έχει μετανιώσει για τίποτα.